

29:1

Fastighetsägare har drabbats av källaröversvämningar på grund av uppdämning i kommunens spillvattennät, vilken orsakats av inflöde av dagvatten via andra fastighetsägares bristfälliga servisledningar. Kommunen såsom huvudman för den allmänna va-anläggningen har ansetts skyldig att ersätta uppkomna skador.

J.E. äger fastigheten M 4, L.E. M 2, S.E. V 5, R.Ö. M 3, F.R. M 1 och R.J. P 1. Fastigheterna ligger i norra delen av Eneområdet i Järna. Området ingår i verksamhetsområdet för Södertälje kommuns allmänna va-anläggning. Sökandenas fastigheter är anslutna till denna för renvatten samt spill- och dagvattenavlopp. Bebyggelsen i Eneområdet består av omkring 140 friliggande villor med källare, vilka uppfördes i slutet av 1960-talet i dåvarande Järna kommuns regi.

Den 5 och 6 augusti 1978 föll mycket regn över Järna. Nederbörds mängden uppmättes till, den 5 augusti mellan kl 13.00 och 13.40 28 mm och den 6 augusti mellan kl 14.10 och 16.30 43 mm. Sökandenas fastigheter drabbades sistnämnda dag av översvämning. Vatten trängde upp genom spillvattenbrunnar i källargolvet. Härvid uppkom skador på bl.a. fast egendom. För de skadorna kräver sökandena i föreliggande mål ersättning av kommunen enligt vad som framgår nedan.

Avloppsnätet i området anlades i samband med husbyggandet och är utfört huvudsakligen enligt duplikatsystemet, alltså med skilda ledningar för spillvatten och dagvatten. Fastigheternas dränering och källartrappsavlopp (spygatt) är kopplade till spillvattenledningen. Ledningar i gator och parker samt servisledningar fram till två meter från husliv byggdes av Järna kommun. De ledningarna utgörs av betongrör med gummiringstättade fogar. För servisledningar i övrigt svarade respektive byggnadsentreprenör. Förbindelsepunkterna är belägna 0,5 meter utanför fastighetsgränsen.

I Eneområdet har tidigare inträffat källaröversvämningar med samma förlopp som i förevarande fall, nämligen 1969, 1970 och 1972. Efter sistnämnda tillfälle vidtog kommunen en rad åtgärder beträffande dagvattenanläggningen i syfte att förebygga ytterligare översvämningar. Dessutom reparerades servisledningarna på vissa fastigheter.

Sökandena yrkade under åberopande av 12 § och 29 § va-lagen förpliktande för kommunen att till dem utge ersättning för skador på byggnaderna, m.m., J.E. med 22 316 kr 45 öre, L.E. med 25 239 kr, S.E. med 34 452 kr, R.Ö. med 39 135 kr, F.R. med 11 690 kr och R.J. med 32 616 kr jämte ränta på beloppen.

Kommunen bestred skadeståndsskyldighet.

Sökandena anförde som grunder för sin talan: Spillvattenledningen har varit för klen dimensionerad och har inte kunnat svälja det drän- och spygattvatten, som har avbördats till spillvattensystemet. Avloppsledningarna har lagts med alltför litet fall. Vid utförandet eller genom senare sättningar i marken har skarvarna i ledningarna fått för stor avvinkling. Det dåliga fallet i kombination med ojämnheterna har medfört att kapacitetsnedsättande sedimenteringar uppkommit i ledningarna. Dag- och spillvattenledningarna i såväl gator som tomtmark har varit otäta. Det har fått till följd att regnvatten, som inte kunnat avledas i dagvattennätet, har läckt in i spillvattennätet. Spillvattenet har därför gått bakåt och in i husen. Överledning av dagvatten i servisledningarna har skett på ett större antal fastigheter i området. Det görs gällande att kommunen eftersatt sin skyldighet att utföra och underhålla avloppsanläggningen så att den fyllt sitt ändamål och tillgodosett skäliga anspråk på säkerhet. – För de skador sökandena drabbats av på grund av bristerna i avloppsnätet bär kommunen ett strikt ansvar. Då separerade spillvattenledningar i princip inte skall påverkas av nederbörden kan kommunen inte till sitt fredande åberopa force majeure pga regnet. Härutöver görs gällande att kommunen ådragit sig skadeståndsansvar på grund av försumelse. För det första har kommunen tillåtit anslutning av drän- och spygattvatten till spillvattensystemet, trots att detta inte var dimensionerat för det. Vid de undersökningar som kommunen utförde efter översvämningstillfället 1972 upptäcktes att servisledningarna på ett 30-tal fastigheter i området läckte ut vatten. Kommunen uppmärksammades då på servisledningarnas överlag dåliga beskaffenhet och därmed risken för överledning av dagvatten till spillvattensystemet i sådan utsträckning att detta överfylls. Kommunen reparerade dock servisledningarna enbart på elva fastigheter. De fastighetsägare, som inte fick sina ledningar reparerade, blev inte heller anmodade av kommunen att se över sina ledningar. Det borde ha skett eftersom det ankommer på kommunen att se till att fastighetsägare inte drabbas av skada eller olägenhet som beror på brister i annan fastighets va-installation, i

synnerhet när, som i detta fall, bristerna blivit kända för kommunen.

Kommunen tillbakavisade sökandenas påståenden om brister i den allmänna va-anläggningens utförande och underhåll samt anförde som grunder för sitt bestridande ytterligare: Huvudorsaken till översvämningarna var den kraftiga nederbörden. Återkomsttiden för regn av den intensitet som förekom den 5 och 6 augusti 1978 är tio respektive femton år. Kommunens dagvattningsystem är dimensionerat för att klara 2–5-årsregn. De inträffade regnen överstiger väsentligt det regn som kommunen kan anses vara skyldig dimensionera dagvattenledningarna för inom Eneområdet. Det är att hänföra till "ej instängt område utom citybebyggelse". Regnen var i själva verket så exceptionellt kraftiga att en force majeure-situation förelåg. På grund härav kan kommunen inte göras ansvarig för de verkningar som nederbörden hade på den kommunala va-anläggningens funktion. Förutom väderleken bidrog även bristfälligheter i servisledningarna hos ett större antal fastigheter till översvämningarnas uppkomst. Från dessa ledningar har utläckande dagvatten letts in i spillvattensystemet, som inte är dimensionerat för sådant inläckage. Fastighetsägarna svarar enligt de föreskrifter som finns i va-lagen och kommunens ABVA själva för skötsel och underhåll av servisledningarna. Kommunen har som huvudman för det allmänna va-nätet ingen skyldighet att reparera fel på dessa ledningar. Därtill kommer att kommunen inte kunnat upptäcka eller ens bort räkna med att servisledningarna var otäta i den omfattning som framgått vid ifrågavarande översvämningar. Det har därför varit objektivt omöjligt för kommunen att på något sätt vidta åtgärder mot de fastighetsägare som hade eftersatt tillsynen av servisledningarna. Även på den grunden är kommunen således fri från ansvar för skadorna.

Sökandena har åberopat en av B.-A.T. AB (BAT) under april–maj 1982 utförd avvägning av de allmänna va-anläggningarnas vattengång.

Va-nämnden yttrade:

Enligt 12 § va-lagen skall en allmän va-anläggning vara försedd med de anordningar som krävs för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Huvudmannen för anläggningen skall vidare underhålla anläggningen och sörja för att den på ett tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål. Om huvudmannen åsidosätter sin skyldighet skall han enligt 29 § va-lagen ersätta därav föranledd skada. Ansvar är i detta hänseende strikt, alltså oberoende av vållande. Vad som nu sagts innebär att huvudmannen

skall visa att hans anläggning uppfyller de uppställda kraven och att eventuell skada beror på annat än brist i utförandet och underhållet av anläggningen.

Enligt kommunen är de regn som föll vid översvämningstillfället – den 5 augusti ett 10-årsregn och den 6 augusti ett 15-årsregn – att anse som ett utslag av force majeure. Som allmän regel gäller även i mål av förevarande slag att huvudmannen inte svarar för följderna av extraordinära naturhändelser – s k force majeure – exempelvis ett katastrofregn. Med den utformning va-lagens bestämmelser om allmän va-anläggnings utförande och underhåll har behöver dock regeln om ansvarsfrihet vid force majeure normalt inte tillämpas. Ansvarsfrihet för huvudmannen vid översvämningar inträder nämligen inte enbart vid katastrofregn utan ansvarsfrihet uppkommer så snart det regn, som ensamt orsakat skadan, konstateras vara intensivare än det regn, för vilket anläggningen skall vara dimensionerad och underhållen. Å andra sidan måste man även i de fall där översvämning sker i samband med regn, som är intensivare än det dimensionerande regnet, söka utreda om även sistnämnda regn skulle ha gett skada.

Parterna är ense om att det vatten, som orsakat översvämningarna, trängt in i källarna via spillvattenanslutningen. Av allt att döma har spillvattnet varit blandat med regnvatten (dagvatten). I avloppssystem där spillvattenledningarna är helt separerade kan överfyllnad i ledningarna av regnvatten inte förklaras på annat sätt än att vatten kommit in genom läckage. Intensiteten i ett regn kan ha betydelse även för detta men det är oegentligt att här tala om dimensionerande regn; en spillvattenledning dimensioneras ju inte för att motta visst regn utan efter antalet anslutna hushåll och dylikt. Vad som ovan sagts om betydelsen av dimensionerande regn gäller alltså i princip endast där en ledning är helt eller delvis dagvattenförande. I förevarande fall var spillvattenledningen inte helt separerad, eftersom till denna ledades även dräneringsvatten och visst dagvatten från källartrappsavlopp. Spillvattennätet var därför känsligare för regn än vad som normalt gäller för ett fullständigt separerat spillvattensystem.

Man torde kunna utgå från att spillvattenflödet – inberäknat drän- och källartrappsvattnet – inte ensamt kunnat orsaka översvämningen i källarna ens med hänsyn till påstådda felaktigheter i respektive ledningar. Frågan inställer sig då om överskottsvatten läckt in genom den kommunala spillvattenledningen och/eller genom fastigheternas servisledningar. Från sökandenas sida har ju hävdats att inläckage skett genom båda ledningsslagen.

Sökandena har påstått att kommunens avloppsledning i ett flertal angivna hänseenden varit behäftade med brister, som bidragit till översvämningarna. Enligt beräkningar som kommunen redovisat är spillvattennätet, även med beaktande av tillskottet av drän- och spygattvatten, betryggande dimensionerat utifrån i området föreliggande behov. Det kan enligt Va-nämnden inte anses ha framkommit några omständigheter som föranleder till annan bedömning härvidlag. Vad gäller den sedan länge kända svackan utmed kvarteret delar Va-nämnden kommunens uppfattning, att svackan inte i nämnvärd utsträckning nedsatt kapaciteten hos spillvattenanläggningen. Såvitt är känt har aldrig något stopp i ledningen inträffat. Vidare talar det faktum att även fastigheter belägna nedströms om svackan drabbats av översvämning vid ifrågavarande tillfälle onekligen för att svackan inte haft någon större inverkan på flödet i ledningen. Ifråga om båda ledningstyperna har från sökandenas sida anmärkts att lutningen varit otillräcklig och att rörskarvarna haft för stor avvinkling. Till stöd för dessa påståenden har huvudsakligen åberopats de iakttagelser som gjorts vid BAT:s undersökning av ledningarna. Emellertid ter det sig enligt Va-nämndens mening av flera anledningar vanskligt att med utgångspunkt från undersökningresultaten dra några mer långtgående slutsatser om avloppsledningarnas funktion. Dels saknas material från liknande undersökningar att jämföra med. Dels ligger en betydande osäkerhet i att så lång tid förflutit mellan översvämningstillfället och undersökningen. Att avloppsledningarna, som vid undersökningstillfället var inemot 15 år gamla, företett vissa skavanker, såsom mindre sättningsskador, kan i och för sig inte anses anmärkningsvärt utan får anses ligga inom ramen för det normala. Ett visst inläckage av dagvatten (regnvatten) och grundvatten torde för övrigt inte kunna undvikas – i vart fall inte när det som här gäller äldre ledningar – och föranleder normalt inte att ledningen överfylls. Vad gäller dagvattenledningen visar framför allt de provtryckningar av ledningen, som kommunen utförde under året efter översvämningen, att ledningen haft tillfredsställande täthet. Med hänsyn till vad som i övrigt upplysts om ledningens dimensionering och utförande i övrigt kan inte anses framgå annat än att den vid översvämningstillfället var i stånd att avbörda regn av den intensitet som den enligt kommunen är dimensionerad för, vilket får anses tillräckligt.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att det allmänna ledningsnätet i nu behandlade avseenden uppfyllt i va-lagen uppställda krav och att kommunen icke brustit i sin skyldighet att underhålla det.

Av det som ovan redovisats följer att inläckage genom den kommunala spillvattenledningen endast i ringa mån kan antas ha bidragit till att denna överfyllts. Iakttagelserna angående servisledningarnas utförande och skick i samband med det förra översvämningstillfället 1972 sammanställda med resultatet av den provtryckning av dagvattenssystemet som kommunen utförde 1979 får anses ge vid handen att regnvattnet till avgörande del måste ha tillförts spillvattennätet via läckande spillvattensserviser på ett stort antal fastigheter inom området.

Med visshet kan påstås att det aktuella regnet inte skulle ha orsakat översvämningarna såvida inte möjlighet förelagat till inflöde av annat vatten än det som normalt sett tillförs spillvattenledningen från de anslutna fastigheterna, nämligen spillvatten, dränvatten och vatten från källartrappor. Det sagda innebär att kommunen, under förutsättning att den gentemot sökandena ansvarar för allt inläckage, inte som ansvarsfriande grund kan åberopa att regnet varit att jämställa med extraordinär naturhändelse. Det återstår därför att pröva om kommunen ansvarar i nämnda hänseende och, om så konstateras vara fallet, huruvida detta grundar skadeståndsskyldighet.

Visserligen är det, vilket kommunen också påpekat, fastighetsägarna som primärt svarar för servisledningarnas skötsel och underhåll. Det förhållandet att regnvatten – pga otätheter i servisledningar – i större omfattning tillförs spillvattenssystemet innebär dock att systemets kapacitet kan nedsättas. Därmed föreligger även en brist i den allmänna va-anläggningen. Det åligger därför kommunen i rättsförhållandet med den enskilde brukaren av den allmänna va-anläggningen att se till att sådant läckage inte förekommer. Kommunen kan alltså inte med befriande verkan mot sökandena åberopa att omständigheter – i detta fall läckande servisledningar – som hänför sig till andra fastigheter än sökandenas egna har medverkat till skadan annat än när för kommunen förelagat en objektiv omöjlighet att vidta åtgärder mot de senare fastighetsägarna för att komma till rätta med bristerna. Det har inte visats att sådan omöjlighet varit för handen. Tvärtom visar utredningen att kommunen redan vid översvämningstillfället 1972 uppmärksammats på att allvarliga problem med servisledningarna i området förelåg. De åtgärder kommunen då vidtog har uppenbarligen varit otillräckliga. Kommunen svarar därför för följderna av nämnda läckage.

Va-nämnden finner således att en brist förelagat i den allmänna spillvattenanläggningen på sätt som ovan beskrivits. Denna brist,

som får anses hänförlig till anläggningens tillsyn, har föranlett översvämningarna och därmed även skadorna.

Kommunen är gentemot sökandena ansvarig för denna brist och kan alltså – av skäl som tidigare nämnts – inte freda sig med att regnet varit extraordinärt. Kommunen är således skyldig utge skadestånd till sökandena. Om storleken av beloppen och räntan råder inte tvist.

Va-nämnden förpliktade kommunen att utge skadestånd till sökandena med yrkade belopp.

Beslut: 1985-01-02, BVa 1
Mål nr: Va 287/81

Kommunen fullföljde talan och yrkade att den mot kommunen förda skadeståndstalan måtte ogillas.

J.E. och medparter bestred ändring.

Vattenöverdomstolen yttrade:

Vattenöverdomstolen finner ej skäl frånga Va-nämndens bedömning att översvämningarna orsakats av att va-anläggningens spillvattenledning ej förmått avleda regnvatten som tillförts ledningen via läckande spillvattenserviser. Va-anläggningen har således som en följd av inläckage av regnvatten från de bristfälliga servisledningarna visavi de översvämningsskadade fastigheterna ej på tillfredsställande sätt fyllt sitt ändamål. Regnet hade inte karaktär av force majeure och såvitt framkommit i målet har inte heller något annat sådant förhållande förelegat som kan medföra ansvarsfrihet för kommunen.

I förhållande till J.E. och medparter bär kommunen därför ansvaret för skador genom översvämningen.

Vattenöverdomstolen fastställde Va-nämndens beslut.

Dom: 1986-03-19, DTVa 7
Mål nr: TVa 1/85